



Pedagogická  
fakulta  
Faculty  
of Education

Jihočeská univerzita  
v Českých Budějovicích  
University of South Bohemia  
in České Budějovice

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

ODDĚLENÍ RUSKÉHO JAZYKA A LITERATURY

## **BAKALÁŘSKÁ PRÁCE**

**HISTORIE A SOUČASNOST VELKÉHO DIVADLA V MOSKVĚ**

**HISTORY AND PRESENT OF BOLSHOY THEATRE IN MOSCOW**

**Vedoucí práce: doc. PaedDr. Zdeňka Matyušová, Ph. D.**

**Autorka práce: Kateřina Pavlenková**

**Studijní obor: Ruský jazyk pro evropský a mezinárodní obchod**

**České Budějovice 2014**

Oddělení ruského jazyka a literatury  
Pedagogická fakulta Jihočeské univerzity, České Budějovice

**Historie a současnost Velkého divadla v Moskvě**

Bakalářská práce představuje jedno z nejvýznamnějších kulturních středisek Ruska – Velké divadlo.

Soustředí se především na důležité mezníky jeho historie a úspěšnou současnost.

Zmiňuje také vývoj opery a baletu na scéně tohoto divadla a popisuje některé významné osobnosti.

Součástí práce jsou i fotografie a dobové snímky.

Vedoucí práce: PaedDr. Zdeňka Matyušová, Ph.D.

Department of Russian language and literature  
Pedagogical Faculty, University of South Bohemia, Āeské Budějovice

**History and Present of Bolshoy theatre in Moscow**

The bachelor thesis represents one of the most significant culture centre of Russia – Bolshoy theatre.

The attention is concentrated on important landmarks of it's history and successful present. It also mentions the development of opera and ballet on the stage of the theatre and describe some important persons.

The part of the work are photographs and period pictures.

Leading of thesis: PaedDr. Zdeňka Matyušová, Ph.D.

## **Prohlášení**

Prohlašuji, že jsem svoji bakalářskou práci vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

České Budějovice, 29. dubna 2014

.....

## **PODĚKOVÁNÍ**

Děkuji doc. PaedDr. Zdeňce Matyušové, Ph.D. za odborné vedení této bakalářské práce, trpělivost, ochotu, za cenné rady a připomínky, za čas, který mi věnovala.

## OBSAH

|                                                    |           |
|----------------------------------------------------|-----------|
| <b>ÚVOD.....</b>                                   | <b>7</b>  |
| <b>1 HISTORIE .....</b>                            | <b>8</b>  |
| 1.1 Petrovské divadlo (1780 – 1805) .....          | 10        |
| 1.2 Velké divadlo (1856-1917) .....                | 13        |
| 1.3 Velké divadlo po Říjnové revoluci .....        | 15        |
| 1.4 Beethovenovský sál .....                       | 16        |
| 1.5 Velké divadlo za 2. světové války .....        | 17        |
| <b>2 XXI. století.....</b>                         | <b>18</b> |
| <b>3 HISTORIE OPERY A BALETU .....</b>             | <b>21</b> |
| 3.1 Historie opery.....                            | 21        |
| 3.2 Historie baletu .....                          | 25        |
| <b>4 VÝZNAMNÉ OSOBNOSTI VELKÉHO DIVADLA .....</b>  | <b>28</b> |
| 4.1 Balet – ženy.....                              | 28        |
| 4.2 Balet - muži.....                              | 32        |
| 4.3 Operní pěvci.....                              | 35        |
| <b>5 VELKÉ DIVADLO V SOUČASNOSTI .....</b>         | <b>37</b> |
| 5.1 Operní program pro mládež .....                | 39        |
| <b>ZÁVĚR.....</b>                                  | <b>40</b> |
| <b>Резюме .....</b>                                | <b>41</b> |
| <b>SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY .....</b>             | <b>43</b> |
| <b>SEZNAM POUŽITÝCH INTERNETOVÝCH STRÁNEK.....</b> | <b>44</b> |

## ÚVOD

Divadlo a hudba jsou odjakživa důležitou součástí společnosti. Díky tomuto umění lidé poznávali historii a okolní svět. Připomínali si důležité události, ať už pozitivní nebo negativní. Divadlo lidi spojovalo.

Co se týče Ruska, už od dávných dob se lidé pokoušeli vybudovat něco velkého, krásného a umělecky zaměřeného. Velmi dobrým příkladem je právě Velké divadlo v Moskvě. V průběhu několika let se dokázalo udržet, prosadit a získat si přízeň nejen u milovníků umění, ale i u představitelů ruského impéria, a také u obyčejných lidí.

Díky repertoáru, který je velmi pestrý a zahrnuje nejznámější autory celého světa, se stalo i velmi známým a uznávaným v zahraničí. I přes vysokou konkurenci však dokázalo protlačit do popředí také představení národní. Velké divadlo se stalo nejdůležitějším kulturním střediskem celého Ruska. Stalo se symbolem.

Toto divadlo nezůstalo stát na jedné místě, ale šlo s dobou. Rozvíjelo se a zlepšovalo.

Proto se může pyšnit nejen pestrou historií, ale i úspěšnou současností.

V této bakalářské práci se zaměříme na formování divadla, tedy na jeho historii, která se dá přirovnat k jednomu velkému boji s ohněm a dobou. Tato historie je však také důkazem snahy a trpělivosti všech propagátorů umění.

Dále popíšeme vývoj opery a baletu Velkého divadla od počátku až do současnosti. Pozornost věnujeme především proměně žánrů, uvedeme nejčastější představení a zmíníme se o pár významných osobnostech, jako je např. světově uznávaná primabalerína Maja Plisecká nebo významný operní pěvec F. I. Šaljapin.

Nakonec stručně nastíníme současný repertoár divadla.

# 1 HISTORIE

Co se týče divadelních představení, oblíbenými a známými byly již ve středověku. Zmínky o šašcích, kteří bavili knížata, pochází už z jedenáctého století (dynastie Rurikovců). Divadla vznikala především v okolí královských dvorů. Jedním z těchto prvních divadel bylo divadlo cara Alexeje Michajloviče, otevřené roku 1672. Mělo však krátké trvání a zaniklo po čtyřech letech – se smrtí panovníka. Většina herců těchto divadel byli až do devatenáctého století nevolníci. Repertoár tvořila především díla německých a italských autorů. V Rusku byla také velmi populární turné evropských divadelních spolků, především italské opery. Roku 1756 bylo založeno císařovnou Alžbětou Petrovnou Ruské divadlo tragédií a komedií. Jeho hlavním představitel byl Fjodor Grigorjevič Volkov (Фёдор Григорьевич Волков).

K rozmachu divadla došlo za vlády císařovny Kateřiny II. Hlavním dějištěm bylo město Petrohrad.

V Moskvě bylo také pár pokusů o založení profesionálních divadelních kolektivů. Např. studentské divadlo Moskevské univerzity a veřejné divadlo vytvořené za účasti italského podnikatele Lokatelliho. Ani jedno z divadel však nemělo dlouhého trvání, ani velký význam v národní kultuře.

Další divadlo - Ruské divadlo, vzniklo v roce 1766. Založil ho plukovník Titov a existovalo pouhé tři roky (1766-1769).

Další významnou osobností pro divadelní vývoj, byl kníže Petr Vasiljevič Urusov. Ten roku 1772 založil divadelní soubor. Jako milovník divadla ho podporoval vysokými finančními částkami. Roku 1775 poslal císařovně Kateřině II. prosbu o udělení oprávnění (na dobu deseti let) na vybudování ruského divadla v Moskvě. V této prosbě se zavázal k tomu, že se postará, aby byli v Rusku dobří herci, a také, pokud to okolnosti dovolí, dobrý balet. Také se zavázal, že pro divadelní soubor vybuduje speciální divadelní budovu.

Na svou prosbu dostal Urusov 17. března 1776 odpověď se souhlasem, a právě v tomto roce začíná vznikat Petrovské divadlo (Петровский театр).

Petrovské divadlo - Петровский театр (1780 - 1805)

Velké Petrovské divadlo - Большой Петровский театр (1825 - 1853)

Velké divadlo - Большой театр (1856 – 1917)

Zpočátku byl na provozování divadla najat dům na ulici Znamenskaja, proto dostalo divadlo nejdříve název Znamenské. Téhož roku se stal kolegou Urusova mechanik a podnikatel Michael Maddox (původem Angličan) a právě on vedl výstavbu budovy nového divadla.

Michael Maddox byl učitelem matematiky na univerzitě v Oxfordu. Do Ruska přijel na pozvání samotné císařovny Kateřiny II., aby vyučoval budoucího následníka trůnu – Pavla



I. (Pavla Petroviče). Po příjezdu si Michael změnil jméno na ruské: Michail Georgijevič Medox. Kromě výuky Pavla I. se Michael zabýval divadlem, byl ředitelem muzea fyziky a mechaniky, a také velice významným hodinářem té doby. Právě on byl jednou z nejvýznamnějších osob při zakládání Velkého divadla (Большого театра).

V roce 1780 bohužel Znamenské divadlo shořelo.

Obr. č. 1 : Michael Maddox<sup>1</sup>

Michael Maddox se rozhodl pro výstavbu nového divadla, jež bylo postaveno v doslova rekordním čase pěti měsíců. Jako místo výstavby zvolil celkem nevzhlednou parcelu na pravém břehu řeky Něglinky, kterou velmi často postihovaly povodně. Poblíž tohoto místa se táhla cesta z Novopetrovského kláštera ke Kremlu. Tato ulice je dnes známá jako Petrovka. Také divadlo, vybudované Maddoxem, dostalo název Petrovské divadlo.

---

<sup>1</sup> Zdroj: <http://www.liveinternet.ru/users/kakula/post126395205/>

Zpočátku nebyl divadelní soubor nijak veliký. Mezi jeho členy patřilo třináct herců, devět hereček, třináct muzikantů, tři tanečníci, čtyři tanečnice a jeden choreograf. Postupem času byla skupina doplňována o další herce a také tanečníky z baletní školy. Tato škola vznikla vedle vychovatelského domova, který se staral o nalezené zatoulané děti a sirotky. Zde je učili řemeslům, čtení a mimo jiné i umění baletu.

Všichni členové divadelní skupiny byli velmi talentovaní. O tom svědčí především to, že se tato skupina nedělila na herce dramatiky, operní herce a baletní. Naopak se všichni účastnili všech představení.

Život herců nebyl nijak přepychový, protože většina z nich byli nevolníci, museli kromě hraní plnit i jiné domácí práce nebo zastávat roli služebných.

### **1.1 Petrovské divadlo (1780 – 1805)**

Roku 1780 byla dokončena stavba divadla a divadelní skupina se začala připravovat na premiéru svého hereckého představení v jejich novém „domě“. Pro tento významný den (30. prosince) vybrali alegorický prolog Poutníci (orig. Странники) a pantomimický balet Kouzelná škola (orig. Волшебная школа).



Obr. č. 2: Petrovské divadlo<sup>2</sup>

Roku 1787 byl k budově přistavěn obrovský maskární sál, takzvaná Rotunda a právě ona byla největší chloubou tohoto divadla.

---

<sup>2</sup> Zdroj: [http://inmsk.ru/thisday\\_0110/17810110/340647278.html](http://inmsk.ru/thisday_0110/17810110/340647278.html)

*„Он имел 40 метров в диаметре, освещался 42 хрустальными люстрами, стены украшали великолепные зеркала — все блестело, сверкало, играло разнообразными красками. Это приводило в восторг посетителей. На знаменитые маскарадные балы сюда приезжали не только москвичи, но и жители других городов. По подсчетам современников, иной раз в маскарадной зале Петровского театра собиралось до 2 тысяч человек.“<sup>3</sup>*

Popularita Petrovského divadla byla ohromná a nestačila pokrýt zájem všech návštěvníků - představení se hrála pouze několikrát do týdne a vstupenky byly téměř vždy vyprodané mnoho dní dopředu.

Maddox hledal východisko a podle nákladového účetnictví, které vykazovalo značné zisky, se rozhodl, že postaví další divadelní budovu u náměstí Taganky. Toto divadlo dostalo název Nádraží (Бокзал) a mohlo nabídnout účast až pěti tisícům divákům. Nádraží se zaměřovalo především na komický balet a opery. Soustředilo se na tu část obecnstva, která si nemohla dovolit navštívit Petrovské divadlo.

Ukázalo se ale, že účetnictví bylo chybné. Tak se Maddox dostal do kolotoče dluhů a tím byl donucen svěřit své životní dílo státnímu zřízení ruského impéria, které se staralo o dluhy uměleckých ústavů či bank. Toto zřízení se nazývalo Dozorčí rada (Опекунский совет).

Díky zájmu císařovny Marie Fjodorovny Petrovské, která ocenila kulturní přínos těžce vybudované divadelní scény, bylo divadlo vykoupeno penězi ze státní pokladny a tak se dostalo pod jurisdikci Kanceláře imperátorských divadel a získalo titul vládní organizace. Samotnému Maddoxovi císařovna udělila doživotní důchod v hodnotě tří tisíc rublů a věnovala mu dům blízko divadla.

8. října roku 1805 došlo bohužel k dalšímu požáru a divadlo bylo naprosto zničeno. I tak divadelní soubor pokračoval ve své práci a hledal nové místo na založení divadla. Po dvou letech byla postavena nová divadelní budova. Byla dřevěná - na Arbatu, a vznikla pod vedením architekta Karla Rossiho. 13. dubna roku 1808 bylo divadlo otevřeno. Bylo to ale jen dočasné řešení a stále se přemýšlelo, jak získat zpátky jeden ze

---

<sup>3</sup> Zarubin, V. I.: Болшой театр. Москва 1990. In: <http://litfile.net/web/490370/430000-431000>.

skvostů Moskvy. Ani tato budova se ale nevyhnula plamenům a shořela při vpádu Napoleona do Moskvy.

V roce 1816 byl schválen nový plán Moskvy na obnovení budov, které shořely. Podle tohoto plánu měl být vytvořen harmonický architektonický komplex, v jehož centru mělo stát obnovené Petrovské divadlo.

Stavba nového divadla započala roku 1821 pod vedením architekta Osipa Ivanoviče Boveho (Осип Иванович Бове). Osip Ivanovič Bove upravil původní architektonický návrh od známého architekta Andreje Alexejeviče Michajlova (Андрей Алексеевич Михайлов), jehož projekty byly sice ohromující, ale mnohdy naprosto neuskutečnitelné. Výstavba byla dokončena roku 1824. Toto nové divadlo bylo v Evropě druhým největším, hned po milánské scéně La Scala.



А. Бри Большой Петровский театр 15 октября 1839 г. Литография по рисунку Дюрана

Obr. č. 3: Velké Petrovské divadlo <sup>4</sup>

Na první pohled budova připomínala antický chrám. Tato atmosféra byla ještě více zdůrazněna kvadrigou, která zobrazovala řeckého boha Apollona, patrona umění, který doslova vyjížděl z divadla, popohánějíc své koně.

---

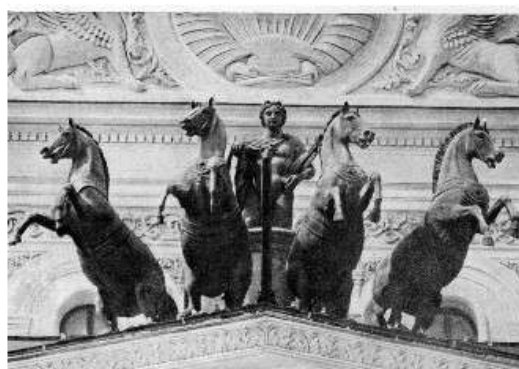
<sup>4</sup> Zdroj: [http://mkrf.ru/ministerstvo/departament/list.php?SECTION\\_ID=52538](http://mkrf.ru/ministerstvo/departament/list.php?SECTION_ID=52538)

Velkolepé sloupopradí s osmi bílými sloupy za sebou skrývalo sochařský bas-relief, který znázorňoval bohyně patronky různých žánrů divadelního umění.

Nové divadlo dostalo název Velké Petrovské divadlo (už jen kvůli tomu, že bylo rozměrem dvakrát větší než původní Petrovské divadlo). Postupem času se přestal používat přídomek Petrovské, a tak se ujal název známý v dnešní podobě – tedy Velké divadlo. Slavnostní otevření Velkého petrovského divadla proběhlo 6. ledna 1825.



Obr. č. 4: Velké Petrovské divadlo, 1825<sup>5</sup>



Obr. č. 5: Kvadriga Apollóna<sup>6</sup>

## 1.2 Velké divadlo (1856-1917)

11. března roku 1853 se historie opět opakovala. Toho rána došlo z neznámé příčiny k dalšímu požáru. Moskvané s ohněm bojovali celé dva dny, a když se jim podařilo budovu uhasit, nezbyly z ní víc než trosky.



Obr. č. 6: Požár roku 1853<sup>7</sup>



Obr. č. 7. : Budova divadla po požáru<sup>8</sup>

<sup>5</sup> Zdroj: [http://maskball.ru/istoriya\\_teatra/petrovsky\\_teatr.html](http://maskball.ru/istoriya_teatra/petrovsky_teatr.html)

<sup>6</sup> Zdroj: <http://www.gazeta.lv/story/22606.html>

Spolu s budovou shořely i veškeré cennosti divadla – sbírka kostýmů kompletovaná už od osmnáctého století, veškeré hudební nástroje, archivní záznamy, notové zápisy.

Nebyl však všemu konec. Brzy po požáru bylo vydáno rozhodnutí na postavení nové budovy divadla na tom samém místě.

Byl vyhlášen konkurz na projekt nové budovy. Z mnoha významných architektů byl vybrán projekt Alberta Katěrinoviče Kavose, který byl schválen 14. května roku 1855. Téhož dne byla započata i samotná výstavba, která byla dokončena po roce a čtyřech měsících.

Albert Katěrinovič Kavos byl akademikem architektury. Známý byl především přestavbou mnoha imperátorských divadel (např. Mariinského, Velkého kamenného, Michajlovského, Alexandrijského či Divadla na Kamenném ostrově v Petrohradě).

Albert Kavos zachoval původní návrh od architekta O. I. Boveho, takže se nová divadelní budova od té staré vzhledově moc nelišila. Byla ale opět větší - výška budovy sahala od 36,9 do 40,7 m, výška sloupové měla od 23,5 do 24,5 m. Zlepšil také akustiku, optické možnosti a osvětlení uvnitř sálu.

Při vchodu do hlavního sálu přilákal pohledy diváků překrásný a honosný lustr.

*„Она была трехъярусной — три золоченых круга, один меньше другого, свисали над залом. Переливаясь радужными искрами, хрустальные подвески, которых было более 15 тысяч, чуть-чуть покачивались под расписным плафоном зала. А среди них светились желтоватым пламенем 330 масляных ламп. Чтобы зажечь лампы, люстру поднимали вверх, в специально оборудованное помещение. В особо торжественные дни зажигали свечи в канделябрах.”*<sup>9</sup>

Zajímavé je to, že právě i kvůli těmto olejovým lampám (a kvůli zajištění většího množství diváků) nebyla v první polovině dvacátého století v hledišti žádná křesla ani židle. Diváci sledovali představení vestoje. Mnohokrát se stávalo, že z velkého lustru ukapával olej a to

---

<sup>7</sup> Zdroj: <http://fire-truck.ru/encyclopedia/sovershenstvovanie-i-razvitie-pozharnoy-tehniki-v-xix-veke.html>

<sup>8</sup> Zdroj: <http://bolshoi-theatr.com/articles/294/part-6/>

<sup>9</sup> Zarubin, V. I.: Bolšoj teatr. Moskva 1990. In: <http://litfile.net/web/490370/430000-431000>

jak na herce, tak i na hosty. A nejen kvůli lepšímu výhledu, ale i kvůli tomuhle nepraktickému lustru byly lístky do lóží několikrát dražší.

Dalším ze skvostů nového divadla byla divadelní opona. Jejím autorem byl benátský malíř profesor Cosroe Dusi. Pro italské malíře bylo zvykem zobrazovat na divadelních závěsech nějakou historickou událost daného města. Pro tento závěs C. Dusi vybral rok 1612 – osvobození Moskvy od polských vojsk. Na první pohled by člověk ani nepoznal, že se jedná o závěs. Byl to spíše velký obraz propracovaný do posledních detailů.

Slavnostní otevření divadla proběhlo 20. srpna 1856 operou Puritáni (orig. Пуритане), od italského skladatele Vincenza Belliniho.

Od této doby se vzhled divadla nijak zvlášť nezměnil. Kromě moderních technologií a menších stavebních úprav (především prasklin ve stěnách, způsobených tlením podpěrných dřevěných konstrukcí) bylo divadlo podle A. K Kavosiho projektu zachováno až do dnešní doby.

### **1.3 Velké divadlo po Říjnové revoluci**

Od poslední přestavby a znovuotevření divadelní budovy v roce 1856 nepostihly divadlo žádné větší problémy. Činnost divadla byla pozastavena až v roce 1917 s blížící se Říjnovou revolucí (poslední představení bylo odehráno 28. února 1917). Rada divadla se rozhodla zahájit novou divadelní sezónu těsně po skončení Říjnové revoluce, a to 21. listopadu (4. prosince) 1917. V této době se v řadách diváků objevili především vojáci a dělníci. V divadle vznikla speciální komise, která rozdávala levnější vstupenky mezi krasnoarmějce (Rudou armádu), dělníky a studenty.

Divadlo však po dobu dalších několika let čelilo novým problémům. V důsledku divadelních programů, které neměly dostatečně ideologický ráz, se diskutovalo o jeho uzavření či dokonce demolici budovy. Další problémy spojené s palivovou krizí přišly v roce 1919. Znovu se jednalo o uzavření Velkého divadla a všech ostatních imperátorských divadel. I tato krize ale byla překonána.

Světlé okamžiky a rozvoj pro budoucnost přinesla tehdejší ředitelka Velkého divadla, Jelena Konstantinovna Malinovská, která se obrátila přímo na Vladimíra Iljiče Lenina s prosbou o radu, jak udržet chod divadla po co nejdelší dobu. Lenin projevil divadlu náklonnost a podporu a v roce 1920 vyčlenil částku v hodnotě devíti milionů rublů, která měla zabezpečit především potřeby národních divadel.

Na jeho prosbu byl v divadle vytvořen divadelní program na pět let, který zahrnoval symfonické koncerty od významných ruských i zahraničních skladatelů. Diváci tedy mohli slyšet díla Johana Sebastiana Bacha, Ludwiga van Beethovena, Richarda Wagnera, Aleksandra Nikolajeviče Skrjabina, Sergeje Vasiljeviče Rachmaninova, Petra Iljiče Čajkovského nebo Ference Liszta.

#### **1.4 Beethovenovský sál**

Na začátku dvacátých let byl v budově divadla otevřen koncertní sál, který je nyní známý jako Beethovenovský. Byl to nejluxusnější koncertní sál v celé Moskvě, který byl určen především pro koncerty komorní hudby za účasti vynikajících pěvců a hudebníků. Mezi ně patřili např. významné ruské operní pěvkyně Antonina Vasiljevna Něždanovová a Naděžda Andrejevna Obuchovová a dále vynikající pianisté Egon Petri a Konstantin Nikolajevič Igumnov, harfistka Xenija Alexandrovna Erdeli a řada dalších.

Vladimír Iljič Lenin v rámci své podpory nechal pro Velké divadlo také zřídit speciální komisi, která kontrolovala stav divadelní budovy a zabývala se plány na opravy a rekonstrukce, které započaly v roce 1921. V průběhu let se vyměnily nosné konstrukce, modernizovalo se a zlepšovalo pódium a hlediště, opravovaly se popraskané zdi, většina dřevěných vazníků byla nahrazena kovovými. Konečně byl také do divadla zabudován protipožární systém.

Divadlo se stalo nejen centrem umění, ale i centrem veškerého politického dění té doby. Lenin právě tady pronášel své proslovy a v divadle se konala shromáždění a zasedání sovětské vlády.

## 1.5 Velké divadlo za 2. světové války

Velké divadlo se v průběhu let měnilo a získávalo stále větší význam pro ruské impérium. Ruská vláda se ho tak snažila co nejvíce ochránit a proto byl celý divadelní soubor evakuován do města Kujbyšev, ve kterém působil téměř dva roky. 28. října 1941 do Moskvy přiletěl bombardér, který na Velké divadlo shodil pultunovou bombu.

*„Полностью разрушенными оказались скульптуры в нишах, лепнина, капители колонн портика, дубовые двери, оконные рамы, художественные торшеры. Была пробита и частично обрушилась стена главного фасада, разрушено перекрытие портика главного входа, обрушилось перекрытие вестибюля, повреждены балюстрада и ступени парадных лестниц, появились трещины на своде главного фойе, повреждена штукатурка, живопись свода и стен, появилась мелкая сеть трещин на плафоне зрительного зала. Воздушной волной были выбиты все стекла, разрушены сантехническая система и асфальтовое покрытие у театра на площади 250 квадратных метров.“<sup>10</sup>*

Už ale v roce 1942 započaly opravy a rekonstrukce, jejichž snahou bylo dostat budovu divadla opět do původního stavu. Za pouhých 240 dní v nepříznivém válečném prostředí byly opravy dokončeny. V roce 1943 se vrátil divadelní kolektiv z města Kujbyšev a 26. září 1943 bylo divadlo znovu otevřeno operní hrou Ivan Susanin (orig. Иван Сусанин). V průběhu 50. let bylo divadlo stále pod důkladným dohledem a opět bylo podrobena modernizaci a mnoha rekonstrukcím. Nejvýznamnější restaurování proběhlo před dvoustým výročím divadla v roce 1976, jehož cílem bylo vrátit divadlu především jeho luxusní a zlatem zářivý vzhled.

---

<sup>10</sup> Zarubin, V. I.: Boľšoj teatr. Moskva 1990. In: <http://litfile.net/web/490370/430000-431000>

## 2 XXI. STOLETÍ

Od samého počátku působení Velkého divadla byla jeho budova neustále přestavována, vylepšována, rekonstruována a ani na počátku 21. století tomu nebylo jinak. 2. července 2005 bylo divadlo uzavřeno na dobu šesti let a tří měsíců. Před začátkem rekonstrukce bylo opotřebení budovy odhadnuto až na 70%. Byly předloženy různé návrhy na jeho obnovení - od obyčejných oprav až po celkovou rekonstrukci budovy. Vybrán byl projekt, jehož cílem bylo vylepšení hlediště a kompletní rekonstrukce jeviště s prohloubením podzemních prostor. Při tom všem však měl být zachován historický ráz budovy.

V průběhu několika prvních let realizace projektu probíhalo důkladné prověřování a teprve v roce 2009 byla budova přesunuta z dočasných podpěr na pevný a trvalý základ. Hned poté začalo v divadle probíhat rozsáhlé restaurování. Během následujících dvou let bylo v divadle provedeno rekordní množství opravných prací, na kterých se denně podílelo více než tři a půl tisíce odborníků (z toho okolo tisíce restaurátorů). Tisíc dalších specialistů se podílelo na restaurování mimo divadlo.

Kromě obnovení historického vzhledu interiéru bylo také úkolem projektantů zajistit v budově nové divadelní prostory, čehož dosáhli vytvořením podzemních prostor. Projektanti zde museli zkombinovat pečlivost a důslednost v rekonstrukci historické části budovy a zároveň instalovat do nových prostor nejmodernější vybavení a technologie. Rekonstrukci každého interiérového prvku budovy předcházelo důkladné vypracování speciálních projektů, které byly podloženy mnohými archivními důkazy.

V roce 2010 byla dokončena rekonstrukce téměř všech místností s příslušenstvím. Také byl obnoven symbol Velkého divadla - kvadriga Apollona, kterou vytvořil sochař Peter Clodt von Jürgensburg (Пётр Карлович Клодт). Hlediště bylo vyzdobeno zlatem a z lóží přitahovaly pozornost jasně karmínové závěsy. Uprostřed hlediště zůstává dominantou pozlacený křišťálový lustr, který váží přibližně dvě tuny a skládá se z 24 000 křišťálových částíček. Na pozlacení tohoto lustru bylo využito okolo jednoho kilogramu zlata.

Zvláštní pozornost byla také věnována zlepšení akustiky. Mezinárodní odborníci provedli řadu výzkumných studií a přísně kontrolovali provedení dodržení všech technických

podmínek a doporučení. Scéna divadla se skládá ze sedmi dvouúrovňových zdvihacích plošin, díky kterým může měnit svojí polohu a tvar. Je v ní také zabudována moderní mechanizace pro plné využití světla, zvuku a nejvyspělejších vizuálních efektů. Pod předním okrajem jeviště neboli proscénium byl vytvořen prostor pro orchestr, do kterého se vejde až sto třicet hudebníků, čímž se řadí mezi největší na světě.

Provedením této rekonstrukce se objem divadla zvětšil dvakrát. Původní rozměry však byly zachovány. Toto zvětšení mělo za následek vytvoření nových prostor vybudovaných pod divadlem, vykopaných do hloubky dvaceti metrů, ve kterých vznikly speciální skladovací místnosti pro rekvizity, obleky, kulisy a také místnosti pro herce.

Nejzajímavější však je, že se pod hlavním jevištěm objevilo další divadlo - podzemní divadlo. Pro toto jeviště byl vykopán příkop o hloubce šestipatrového domu. Díky nejmodernější technice může toto divadlo během několika vteřin naprosto změnit svojí konfiguraci, otáčet se, zdvihát se nebo se naopak prohlubovat. Tato novinka však přinesla mnohé obtíže a problémy. Při prohlubování příkopu se dělníci prokopali velmi blízko k metru. Aby nerušili svým hlasitým představením cestující metra ani diváky „nad“ - v hlavním hledišti, muselo být toto nové divadlo několikrát zajištěno zvukotěsnou izolací. Rekonstrukce divadla byla dokončena v roce 2011 a jeho slavnostní otevření proběhlo 28. října 2011.



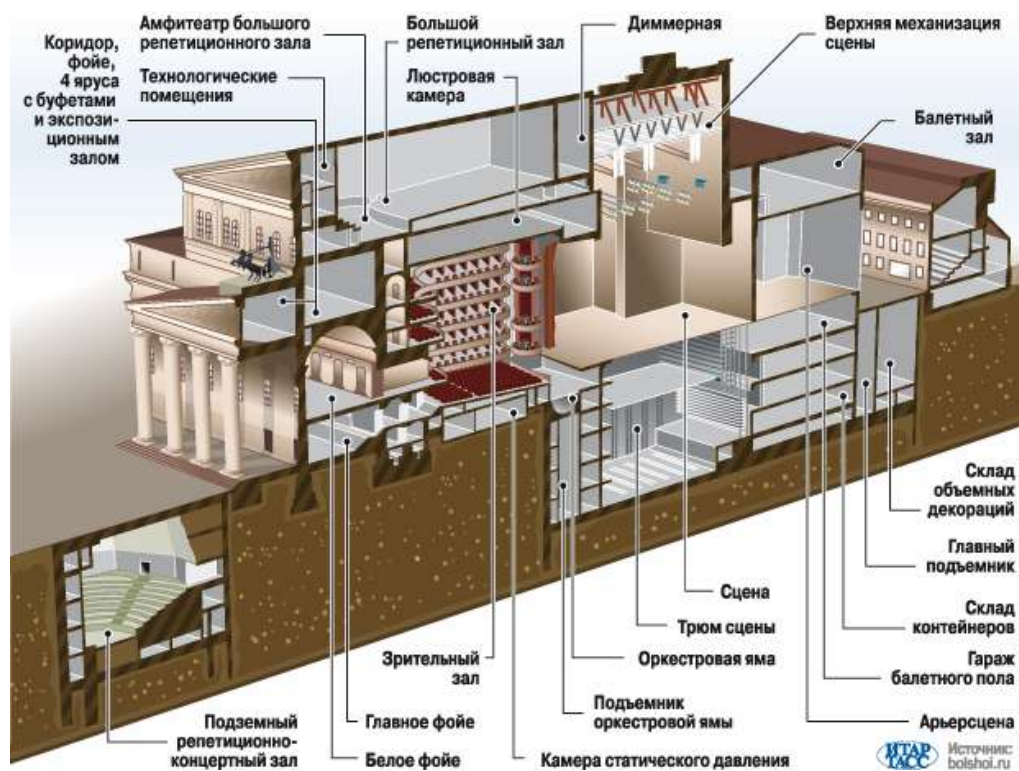
Obr. č. 8: Lustr v hlavním sále.<sup>11</sup>



Obr. č. 9: Pozlacené balkóny<sup>12</sup>.

<sup>11</sup> Zdroj: <http://www.osd.ru/onephoto.asp?id=5654#5654>

<sup>12</sup> Zdroj: <http://www.euromag.ru/russia/35140.html>



Obr. č. 10: Divadlo po rekonstrukci<sup>13</sup>



Obr. č. 11: Hlediště<sup>14</sup>



Obr. č. 12: Podzemní divadlo<sup>15</sup>

<sup>13</sup> Zdroj: [http://arkadijpetrov.blogspot.cz/2011/11/blog-post\\_2294.html](http://arkadijpetrov.blogspot.cz/2011/11/blog-post_2294.html)

<sup>14</sup> Zdroj: <http://aroundtree.livejournal.com/127369.html>

<sup>15</sup> Zdroj: <http://aroundtree.livejournal.com/127369.html>

### 3 HISTORIE OPERY A BALETU

Už od počátku existence Velkého divadla patřila mezi jeho návštěvníky především šlechta a vysoce postavení představitelé ruského impéria. Proto se zaměřilo na představení opery a baletu, která se vyznačují svou vznešeností.

#### 3.1 Historie opery

Tak, jak se během několika let rozvíjelo a měnilo Velké divadlo, měnil se s ním i jeho repertoár. Zpočátku byly v divadle představovány především opery italského nebo německého původu. Byly zde přijímány různé evropské divadelní soubory, které pro diváky připravovaly své vlastní operní hry.

V druhé polovině osmnáctého století byly v divadle uvedeny první ruské lidové komedie jako např. Mlynář – čaroděj, lhář a dohazovač (orig. Мельник - колдун, обманщик и сват) od M. M. Sokolovského, nebo Petrohradský penzion (orig. Санкт-петербургский гостинный двор) od V. A. Paškeviče.

Roku 1780 byl uveden první balet-pantomima Kouzelný obchůdek (orig. Волшебная лавка). Mezi divadelními představeními převládala fantasticko-mytologická představení. Místo si však našly i ruské národní tance, které měly velký úspěch u diváků. K těm patří např. Vesnická slavnost (orig. Деревенский праздник) nebo Vesnický obraz (orig. Деревенская картина). Největší význam však měla stále díla od zahraničních autorů, jako jsou italští kompozitoři Giovanni Battista Pergolesi, Nicolas Dalayrac, Domenico Cimarosa či francouzský André-Ernest-Modeste Grétry.

Většina herců tohoto divadla byli nevolníci, které si vedení divadla kupovalo od statkářů. Mezi první herce patřili: P. V. Zlov, V. P. Poměrancev, M. S. Sinjavská, E. S. Sandunovna. Prvními baletními umělci byli A. M. Sobakina, G. I. Rajkov a další.

V roce 1806 dostali mnozí nevolníci svobodu a tak celý divadelní soubor přešel pod vedení Ředitelství moskevských imperátorských divadel, které spadalo pod Ministerstvo dvora (státní orgán ruského impéria). Právě tohle zavinilo potíže při vývoji ruského hudebního umění.

Zpočátku byly z domácího repertoáru velmi časté a populární estrády. Z nich nejznámější byly např.: Venkovský filosof (orig. Деревенский философ, Alexandr Alexandrovič Aljabjev, 1823, Chlopotun, Kalifovy zábavy (orig. Хлопотун, Забавы калифа, A. A. Aljabjev a A. N. Věrstovskij, 1825).

Ke konci dvacátých let devatenáctého století se začaly ve Velkém divadle objevovat opery. Zpočátku byly především od ruského skladatele A. N. Věrstovského, jenž byl od roku 1825 jmenován inspektorem hudby moskevských divadel. Jeho opery se vyznačovaly především národní romantickou tendencí. Mezi ně patří např. Pan Tvardovský (orig. Пан Твардовский, 1828), Askoldův hrob (orig. Аскольдова могила, 1835), Stesk po rodině (orig. Тоска по родине, 1839). A. N. Věrstovský spolu s A. E. Varlamovem se také podíleli na výchově divadelních pěvců, jako jsou např. N. V. Lavrov, P. A. Bulachov, N. V. Repina, A. O. Bantyšev.

V divadle se ale také hrály opery zahraničních autorů. Nejžádanějšími byly Figarova svatba a Don Giovanni od rakouského skladatele Wolfganga Amadea Mozarta, Fidelio od Ludwiga van Beethovena, Fra Diavolo a Bronzový kůň od Daniela François Esprita Aubera a další.

V druhé polovině devatenáctého století se začaly do repertoáru divadla zařazovat díla A. S. Dargomyžského a M. I. Glinky, která významně působila na rozvoj hudebního umění. Nejznámější jsou hry Ruslan a Ludmila (orig. Руслан и Людмила, 1846), Esmeralda (orig. Эсмеральда, 1847), Rusalka (orig. Русалка, 1859).

V roce 1861 předalo Ředitelství imperátorských divadel Velké divadlo do pronájmu italskému divadelnímu souboru, který vystupoval téměř celý týden. Právě to přineslo ruským hercům velké obtíže. Z nedostatku času, který jim v divadle na představení zbýval, si nemohli získat publikum pro domácí ruské hry. V sedmdesátých letech se kritika tohoto způsobu vedení a složení repertoáru rozrostla natolik, že muselo ředitelství ustoupit a vrátit na scénu aspoň několik ruských oper. Repertoár byl také rozšířen o první opery od Petra Iljiče Čajkovského – Vévodu (orig. Воевода, 1875), Opríčník (orig. Опричник, 1875) a Evžena Oněgina (orig. Евгений Онегин, 1883).

Osmdesátá léta přinášejí další ruská díla a také díla francouzských autorů např. Střevíčky (orig. Черевички, 1887) a Piková dáma (orig. Пиковая дама, 1891) od P. I. Čajkovského. Dále Boris Godunov (orig. Борис Годунов, 1888) od M. P. Musorského, Kníže Igor (orig. Князь Игорь, 1898) od A. P. Borodina. Z francouzského repertoáru byli populární autoři jako Giacomo Meyerbeer, Daniel-François-Esprit Auber, Jacques-François-Fromental-Élie Halévy, Charles Louis Ambroise Thomas, Charles François Gounod. V roce 1898 byla v divadle poprvé představena na ruském jazyce opera Karmen (orig. Carmen), jejímž skladatelem je Alexandre-César-Léopold Bizet. Tato opera je velmi žádaná i v současnosti.

Mezi pěvce druhé poloviny devatenáctého století patřili A. D. Kačetová, E. A. Lavrovská, E. A. Semenovová, P. A. Chochlov, M. M. Korjakin, L. D. Donskoj, N. V. Salina a další.

V letech 1882 - 1906 byl hlavním dirigentem Velkého divadla I. K. Altani. Hlavním sbormistrem v letech 1882 – 1937 byl U. I. Avranek.

V této době je také větší pozornost věnována dekorativnímu designu představení. Dekorátorem Velkého divadla v letech 1861 – 1929 byl K. F. Valc.

V devatenáctém století probíhá reforma ruského divadla. Nastává obrat k historické pravdě, k realismu obrazů a pocitů. Velké divadlo je v rozkvětu a získává slávu jednoho z největších center hudební a divadelní kultury. Repertoár divadla zahrnuje nejlepší díla světového umění a ruská opera zabírá hlavní místo na jeho scéně.

Na začátku dvacátého století se na scéně divadla objevili nepřekonatelní pěvci jako F. I. Šaljapin, L. V. Sobinov a A. V. Něždanovová. Spolu s nimi vystupovali i další výborní pěvci jako např. E. G. Azerská, M. G. Gukovová, E. A. Stěpanovová, A. V. Bogdanovič, G. A. Baklanov, V. R. Petrov, L. F. Savranskij a další. Dirigentem Velkého divadla v letech 1904 – 1906 byl S. V. Rachmaninov. Po něm se jím od roku 1906 stává V. I. Suk.

Další epochu rozvoje Velkého divadla spustila Říjnová revoluce. K jejímu prvnímu výročí byl připraven speciální program, který zahrnoval operní, baletní a taneční představení. Jen v letech 1917 – 1918 bylo v divadle odehráno 170 oper a baletů. Započal zde cykl symfonických koncertů a instrumentální koncerty komorních pěvců.

Dvacátá až začátek šedesátých let dvacátého století se vyznačuje především orientací na opery sovětských autorů. K nim patří např. Děkabristé (orig. Декабристы, 1925) od V. A. Zolotarjeva, Stěpan Razin (orig. Степан Разин, 1925) od P. N. Triodina, Vojna a mír (orig. Война и мир, 1959) od S. S. Prokofjeva, Osud člověka (orig. Судьба человека, 1961) od I. I. Dzeržinského, Neznámý voják (orig. Неизвестный солдат, 1967) od K. V. Molčanova a další.

Od konce padesátých let došlo v divadle k rozšíření repertoáru o hry moderních zahraničních autorů. Patřily k nim např. Don Carlos (1963) od Guissepeho Verdiho, Bludný Holanďan (orig. Der fliegende Holländer, 1963) od Richarda Wagnera a další. Nejlepší ruští operní pěvci vystupovali i v zahraničí – v Itálii, Kanadě, Francii, Polsku, Japonsku, Rakousku, Maďarsku. Od této doby byl repertoár divadla složen z děl autorů ruských i zahraničních. Divadlo tak dosáhlo nového rozměru a předvádělo díla nejvýznamnějších světových skladatelů. Tento vytříbený repertoár zůstal divadlu dodnes.



Obr. č. 13 : Opera „Boris Godunov”<sup>16</sup>

---

<sup>16</sup> Zdroj: <http://www.bolshoi.ru/about/press/photo/furlanetto/>

### 3.2 Historie baletu

Vznik baletu je spojen s rozkvětem ruského kultury ve druhé polovině osmnáctého století – s vytvořením a rozvojem profesionálního divadla. Baletní skupina se začala formovat v roce 1776. Její herci byli především nevolníci. Později byla skupina doplněna o sirotky z baletní školy, která působila v Moskevském sirotčinci. Prvním baletním představením byla hra Kouzelná škola (orig. Волшебная школа, 1780), jehož choreografem byl Leopold Paradis. O pozici baletních choreografů měli zájem i zahraniční umělci, především z Itálie. V osmnáctém století byl balet orientován na klasicismus, později na sentimentalismus. Populární byl také balet komický. Známymi tanečníky tohoto období byli G. I. Raikov nebo A. M. Sobakinová.

Pro začátek devatenáctého století je typické zaměření na národní tradice, obřady a tance. Zvláště důležitá byla představení postavená na téma vlastenecké války z roku 1812. Tato představení byla vůbec první tohoto druhu. Z baletních her to byly např. Kozáci na Rýně (orig. Казаки на Рейне, 1817), Něvské slavnosti (orig. Невское гулянье, 1818) na hudbu F. E. Šolce a choreografii A. P. Gluškovského. Roku 1821 vytvořil A. P. Gluškovský první balet založený na práci A. S. Puškina, a to hru Ruslan a Ludmila na hudbu skladatele F. E. Šolce.

V roce 1825 byl při příležitosti otevření nové budovy Velkého divadla podle projektu I. Boveho předveden prolog Slavnost mužů (orig. Торжество муж), který postavila francouzská balerína, choreografka a pedagožka tance Félicité Virginie Richard. Tato umělkyně byla také autorkou hry La muette de Portici (v Rusku představená jako Fenella (Фенелла) na hudbu Daniela-François-Esprita Auberu.

Ve čtyřicátých letech devatenáctého století se ruský balet přeorientoval na romantismus. Významnými tanečníky tohoto směru byli E. A. Sankovskaja a I. N. Nikitin.

V druhé polovině devatenáctého století procházel balet Velkého divadla krizí. Ustupoval totiž divadelní skupině z Petrohradu, protože sám v té době neměl žádného významného vůdce. Moskevským představitelům nepomáhalo ani to, že většina choreografů byla zahraničního původu. Balet se navracel ke komediálním představením a tradicím. Nových a originálních představení však bylo velmi málo. Nejpopulárnější a nejvíce povedené bylo

v této době představení Dona Quijota (orig. Дон Кихот, 1869) po provedení petrohradského baletního mistra - Francouze M. I. Petipa.

Krise divadla se ještě více prohloubila, když se v osmdesátých letech ujal baletních představení španělský choreograf José Mendez.

Ustrnutí a rutina baletu byla překonána až po příchodu choreografa A. A. Gorského, jehož činnost výrazně ovlivnila rozvoj baletu Velkého divadla. A. A. Gorskij se snažil balet osvobodit od zastaralých pravidel a konvencí. Zrealizoval nové inscenace starých baletních her (např. Dona Quijota a Labutí jezero), které obohatil moderní dramatičností a vizuálním uměním. A. A. Gorskij také jako první postavil balet na symfonickou hudbu, která není přímo určena k tanci. Byly to např. Schubertiana (orig. Шубертиана, 1913) na hudbu Franze Schuberta, Pátá symfonie (orig. Пятая симфония, 1916) a Stěnka Razin (orig. Стенька Разин, 1918) na hudbu A. K. Glazunova. V představeních A. A. Gorského se projevil talent mnoha baletek, jako jsou např. L. A. Žukovová, I. E. Sidorovová, V. V. Kriger, E. V. Gelcer a mnoha dalších.

V třicátých letech dvacátého století měly velký úspěch balety s historickou a revoluční tematikou. Byly to např. Plamen paříže (orig. Пламя Парижа, 1933) od choreografa V. I. Vajnona nebo balet vytvořený podle literární předlohy, a to Bachčisarajská fontána (orig. Бахчисарайский фонтан, 1936) od choreografa R. V. Zacharova. V tomto období se balet rozvíjel. Kladl se zvýšený důraz na režii a herectví a každá role byla psychologicky zkoumána, aby se s ní herec mohl co nejlouběji ztotožnit.

Byla vytvořena spousta nových představení jako např. Taras Bulba (orig. Тарас Бульба, 1941) po předloze knihy N. V. Gogola, jehož choreografií vytvořil R. V. Zacharov, Tři tloušťci (orig. Три толстяка, 1935) po předloze knihy J. K. Oleši a choreografie od I. A. Mojsejeva a další.

Mezi nejznámější díla čtyřicátých let patří Popelka (orig. Золушка, 1945), jejímž choreografem byl už známý R. V. Zacharov. Dále Romeo a Julie (orig. Ромео и Джульетта, 1946), Červený mák (orig. Красный мак, 1949) od choreografa L. M. Lavrovského.

Mezi artisty této doby se řadí jedna z nejvýznamějších ruských baletek - M. M. Plisecká, dále R. S. Stručkovová, L. I. Bogomolovová, N. V. Timofejevová, V. A. Levašov a další.

V druhé polovině dvacátého století přišla etapa mnoha změn ve snaze o rozvoj divadelního umění. V inscenacích se začínají objevovat ideologické a morální problémy, roste role zahajovacích tanců a dochází k rozšíření choreografického slovníku. Po boku se zkušenými baletními herci jako byly M. M. Pliseckaja, R. S. Stručkovová, N. V. Timofejevová se začala do představení zapojovat mladší generace umělců, která do divadla dostala na přelomu padesátých a šedesátých let. Byly to např. E. S. Maximovová, N. I. Bessmertnovová, N. I. Sorokinová, V. V. Vasiljev, M. L. Lavrovskij, V. P. Tichonov a další. V šedesátých letech se stal hlavním choreografem Velkého divadla J. N. Grigorovič. Od této doby byly do představení zahrnuty balety historického i moderního rázu. Balety ruských i zahraničních autorů, které byly propracovány do nejmenších detailů. Zvýšil se důraz na tance a symfonii. Vznikala zde představení, která se v divadle drží na předních příčkách popularity i v dnešní době. Jsou to Carmen Suite (orig. Кармен-сюите, 1967) od skladatele Alberta Alonsa, Anna Karenina (orig. Анна Каренина, 1972), Racek (orig. Чайка, 1980) od R. K. Ščedrina a další.



Obr. č. 14 : Balet „Šípková Růženka“<sup>17</sup>

<sup>17</sup> Zdroj: <http://daypic.ru/about-all/41577>

## 4 VÝZNAMNÉ OSOBNOSTI VELKÉHO DIVADLA

### 4.1 Balet – ženy

- Maja Pliseckaja (Майя Плисецкая)



Vynikající balerína a choreografka. Lidová umělkyně SSSR (1959). Hrdinka socialistické práce (1985). Vítězka mnoha ocenění, nositelka tří Leninových řádů (1967, 1976, 1985), držitelka Řádu Za zásluhy o vlast IV (2010), III (1995), II (2000), a I stupně (2006), nositelka francouzského Řádu Za zásluhy v literatuře a umění (1984, velitel), nositelka Řádu Čestné legie (1986, kavalír ; 2012, důstojník) a také Řádu Isabelly Katolické (1991).

Obr. č. 15 : Maja Pliseckaja<sup>18</sup>

Maja Pliseckaja se narodila 20. listopadu 1925 v Moskvě. Narodila se v rodině známého ruského hospodářského činitele M. E. Pliseckého a herečky němého filmu Rachily Michajlovny Messerer. V letech 1932 – 1936 žila na Špicberkách, kde její otec nejprve pracoval jako hlavní vedoucí společnosti, která těžila uhlí v Arktidě (společnost Arktikuglj) a poté byl generálním konzulem SSSR. V roce 1938 byl odsouzen za špionáž a poté zastřelen. Jeho manželka byla poslána do vyhnanství v Kazachstánu. (Акмолинский лагерь жён изменников Родины). Aby nebyla Maja Pliseckaja poslána do dětského domova, ujala se jí její teta, balerína Velkého divadla, Sulamif Messerer. Maja Plisecká v roce 1943 dokončila studium na Moskevské baletní škole a hned byla přijata do divadelní skupiny Velkého divadla. Brzy se dala na sólovou dráhu a dosáhla postu primabaleríny. V roce 1958 se provdala za skladatele Rodiona Ščedrina.

Co se týče její kariéry, nejznámější jsou její role Oddety a Oddilie v Labutím jezeře (1986), Aurory (Jitřenky) v Šípkové růžence (1960), Paní měděnné hory v Kamenném kvítku,

<sup>18</sup> Zdroj: <http://www.tanecnimagazin.cz/2013/03/22/fenomen-jmenem-maja/>

carevny Mehmene Banu v Legendě o lásce, a Carmen v Carmen Suite, 1973 (toto představení bylo sestaveno choreografem Albertem Alonsem speciálně pro ni).

V roce 1959 byl Maje Plisecké udělen titul lidové umělkyně SSSR.

V roce 1960 se stal primabalerínou Velkého divadla a také získala ten nejvyšší možný titul – primabalerina assoluta (za stodvacet let získalo tento titul na celém světě pouhých jedenáct baletek).

V osmdesátých letech dvacátého století trávila většinu času se svým manželem v zahraničí, kde pracovala jako umělecká ředitelka Římského divadla opery a baletu a také Španělského národního baletu v Madridu.

Divadelní parket opustila ve věku šedesáti pěti let. Tancovat však nepřestala a účastnila se i nadále různých představení. K jejím sedmdesátým narozeninám pro ni slavný francouzský choreograf Maurice - Jean Berger sestavil choreografii, kterou pojmenoval Ave Maja (orig. Ave Майя, 2004).

Od roku 1994 je každoroční předsedkyní mezinárodní baletní soutěže, která nese její jméno - Maja (Майя).

Při natáčení francouzského dokumentu Portrét fenomenální primabaleríny se Maja Pliseckaja zeptala dokumentaristy Dominique Delouchea :

*„Co chceš ještě znát? Že jsem celý život trpěla nespavostí? Že jsem odjakživa bojovnice? Že jsem se rozčilovala kvůli marnostem? Že jsem vyváděla lidi z míry, aniž bych to měla v úmyslu, a pak mi to bylo líto. Že jsem uměla být rozhazovačná i lakomá, odvážná i bojácná, pyšná i skromná? Věděls, že po celý život jsem zbožňovala svého muže, Ščedrina? Že jsem Rodionovi poslala snad tisíce dopisů, z každé země, z každého města, z každého hotelu, kde jsem bydlela? Nebo bys snad chtěl, abych ti líčila svoje zvyky tanečnice? Jak před každou hodinou, každým vystoupením polévala jsem patu ve svých piškotech horkou vodou, aby v ní noha líp držela? Že ze všeho nejvíc jsem se bála, abych nezapomněla v zrcadle zkontrolovat, jak vypadám, než jsem vyšla na jeviště? Mám červené rty, mám naličené oči? Jinak bych působila jako nějaká bleďule. Jsou to maličkosti? Nebo*

*snad právě tyhle zbytečnosti dokreslují můj obraz? Ale rozhodující je fakt, že jsem žila v děsivé době“.<sup>19</sup>*



Obr. č. 16 : Maja pliseckaja, Labutí jezero<sup>20</sup>

- Raisa Stručkovová (Раиса Степановна Стручкова)

Raisa Stručkova se narodila 5. října 1925 v Moskvě. V roce 1935 nastoupila do Moskevské baletní školy, kterou zakončila roku 1944. Hned poté byla přijata do divadelní skupiny Velkého divadla, kde byla od roku Mezi její nejznámější role patří role Popelky ve stejnojmenné hře Popelka, Oddety a Odillie v Labutím jezeře, Aurory v Šípkové růžence, Julie v Romeo a Julie, Marie v Bachčisarajské fontáně, Lízy v Marné opatrnosti a další.

V roce 1960 hrála ve filmu Skleněný střevíček (orig. Хрустальный башмачок), který získal v Kanadě hlavní cenu za filmový balet. Svoji taneční kariéru ukončila v roce 1978 a stala se choreografkou Velkého divadla a profesorkou na Ruské univerzitě divadelního umění (ГИТИС). V letech 1981 – 1995 byla redaktorkou časopisu Sovětský balet (orig. Советский балет).

---

<sup>19</sup> Zdroj: <http://casopis.scena.cz/index.php?o=3&r=11&c=20966>,  
<http://www.ceskatelevize.cz/porady/10330530061-maja-plisecka/21238255310/>

<sup>20</sup> Zdroj: [http://www.1tvnet.ru/content/show/maiya-pliseckaya-prazdnuet-87-i-den-rojdeniya\\_15815.html](http://www.1tvnet.ru/content/show/maiya-pliseckaya-prazdnuet-87-i-den-rojdeniya_15815.html)

Zemřela v roce 2005 a byla pochována na Vvedenském hřbitově (Введенское кладбище).



Obr. č. 17 : R. S. Stručková<sup>21</sup>



Obr. č. 18 : R.S. Stručková<sup>22</sup>

- Nina Timofejevová (Нина Владимировна Тимофеева)



Nina Timofejeva se narodila 11. června 1935 v Petrohradě. Vystudovala Petrohradskou baletní školu (Ленинградское хореографическое училище) a v letech 1953 – 1955 působila v Petrohradském divadle opery a baletu (dnešní Mariinské divadlo). V letech 1956 – 1988 se stala součástí divadelního souboru Velkého divadla a mezi její úspěšné role patří role Oddety a Odillie v Labutím jezeře, Aurory v Šípkové Růžence, Giselle ve stejnojmenném baletu Giselle, Raymond ve stejnojmenné hře Raymonda (orig. Раймонда), Mechemene Banu v Legendě o lásce a další.

Obr. č. 19 : N. V. Timofejevová<sup>23</sup>

---

<sup>21</sup> Zdroj: <http://www.liveinternet.ru/users/4373400/post242137398/>

<sup>22</sup> Zdroj: [http://lichnosti.net/people\\_2656.html](http://lichnosti.net/people_2656.html)

<sup>23</sup> Zdroj: [http://www.belcanto.ru/timofeyeva\\_nina.html](http://www.belcanto.ru/timofeyeva_nina.html)

Speciálně pro ni postavil L. M. Lavrovskij představení Noční město (orig. Ночной город) na hudbu Béla Bartóka a V. V. Vasiljev představení Macbeth (orig. Макбет), ke kterému složil hudbu manžel Niny Timofejevové K. V. Molčanov.

Nina Timofejevová ukončila svojí baletní kariéru v roce 1989 a poté se stala baletním mistrem Velkého divadla. Roku 1991 odjela spolu se svojí dcerou (také baletkou) do Izraele a tam působila jako pedagožka a choreografka.

## **4.2 Balet - muži**

- Jurij Timofejevič Ždanov (Юрий Тимофеевич Жданов)

Jurij Ždanov se narodil 29. září 1925 v Moskvě. Vystudoval Moskevskou baletní školu (studium ukončil v roce 1944). Hned na to byl přijat do divadelní skupiny Velkého divadla, kde působil jako baletní tanečník sólista. Ve studiu ale dále pokračoval na Ruské akademii divadelního umění, kterou ukončil v roce 1968 s titulem baletního mistra.

Jurij Ždanov tancoval v baletech jako jsou např. Labutí jezero, Giselle, Romeo a Julie, Červený mák, Bachčisarajská fontána, Chopiniana, Šípková růženky, Plameny Paříže, Don Quijote a v řadě dalších.

V letech 1951 – 1960 byl stálým tanečním partnerem baletky Galiny Sergejevny Uljanovoj, se kterou jezdil na turné po městech Ruska i do zahraničí (1954, 1958 – Paříž, 1956 – Londýn, 1958 – Brusel, Mnichov, Hamburg, 1959 – San Francisco, New York, Washington, Ottawa, Toronto, Los Angeles, Mont Real).

Mezi jeho další taneční partnerky patřily také Maja Pliseckaja, Sofija Golovkinovová, Nina Timofejevová, Alla Šelest, Jekatěrina Maximovová a další. Tomuto nadanému tanečníkovi aplaudovalo publikum z více než třiceti zemí světa. Po skončení taneční kariéry se Jurij Ždanov stal uměleckým ředitelem státního koncertního ansamblu Klasický balet (Классический балет), kde působil v letech 1971 – 1976 a připravoval baletní představení.

V roce 1988 byl o tomto slavném baletním tanečnickovi natočen dokument Jurij Ždanov. Stránky života herce a umělce (orig. Юрий Жданов. Страницы жизни артиста и художника).

- Nikolaj Borisov Faděječev (Николай Борисович Фадеечев)

Nikolaj Faděječev se narodil 27. ledna 1933 v Moskvě. Studoval na Moskevské baletní škole a roku 1952 byl přijat do baletní skupiny Velkého divadla, ve kterém setrval po dobu dvaceti pěti let. Byl to taneční partner Maji Plisecké, se kterou vystupoval v představeních jako jsou např. Labutí jezero, Šípková růženka, Romeo a Julie, Kamenný kvítek a další. V padesátých a šedesátých letech dvacátého století byl nejlepším sovětským tanečníkem. Podle balerín byl také nejšikovnějším tanečním partnerem. Do jeho rozsáhlého repertoárů patřily role jako např. Romeo, Princ Siegfried (Labutí jezero). Jako první si zahrál Josého v Carmen Suite, roli Karenina v Anna Karenina. Byl také tanečníkem filmového baletu Labutí jezero (orig. Лебединое озеро, 1957) a tanečníkem filmového koncertu Balerína (orig. Балерина, 1969). Po ukončení své taneční kariéry roku 1977 se stal pedagogem a instruktorem Velkého divadla. Pod jeho vedením se připravovali k premiérám představení další významní tanečníci Velkého divadla jako např. A. I. Uvarov, S. J. Filin, N. M. Ciskaridze.

- Nikolaj Maximovič Ciskaridze (Николай Максимович Цискаридзе)

Nikolaj Ciskaridze se narodil 31. prosince 1973 v Tbilisi. V roce 1984 nastoupil do baletní školy v Tbilisi. Díky jeho úspěšnosti a nadání byl poslán do Moskvy, kde roku 1987 nastoupil do Moskevské baletní školy. Toto studium ukončil roku 1992 a hned na to byl přijat do baletní skupiny Velkého divadla.

Mezi tím studoval dále a v roce 1996 dokončil studium na Moskevském státním choreografickém institutu.

Mezi jeho první role patřily role Francouzské panenky v Louskáčku, Mladíka v Chopiniane, Modrého ptáka v Šípkové Růžence a další. Už krátce na to však začal dostávat ve výše jmenovaných představeních hlavní role. Mimo to se Nikolaj věnoval i krátkým baletním a tanečním představením nejen v divadle, ale jezdil na různé koncerty a turné. V roce 1995 získal stříbrnou medaili v japonské Osace na VII Mezinárodním konkurzu baletních umělců a dva roky poté zlatou medaili na VIII Moskevském mezinárodním konkurzu baletních umělců.

V roce 2001 hrál v Labutím jezeře obě hlavní mužské role (prince Siegfrieda, zlého čaroděje Rudovouse). V roce 2002 v Legendě o lásce vytvořil roli malíře Ferchada.

V současné době žije a pracuje a v Moskvě a je jedním z nejoblíbenějších baletních tanečníků konce dvacátého století.



Obr.č. 20 : J. T. Ždanov<sup>24</sup>



Obr. č. 21 : N. B. Faděječev<sup>25</sup>



Obr. č. 22 : N. M. Cisgaridze<sup>26</sup>

---

<sup>24</sup> Zdroj: <https://sites.google.com/site/russballetforever/zvezdy-russkogo-baleta>

<sup>25</sup> Zdroj: <http://dancelib.ru/baletenc/item/f00/s02/e0002915/index.shtml>

<sup>26</sup> Zdroj: <http://www.kleo.ru/items/news/2013/10/28/nts.shtml>

### 4.3 Operní pěvci

- Fjodor Ivanovič Šaljapin (Фёдор Иванович Шаляпин)



Obr. č. 23 : F. I. Šaljapin<sup>27</sup>

Fjodor Šaljapin se narodil 13. února 1873 v Kazani. Už v mládí byl výjimečný ve zpěvu. Zpočátku však pracoval jako řezbář a pomocník ševce. Také zpíval v biskupském sboru a byl hercem dramatického souboru.

Poprvé jako sólový operní pěvec vystoupil v roce 1890 v Městském divadle v Ufě. O dva roky později se dostal do města Tbilisi, kde si ho povšimnul zdejší významný učitel zpěvu, D. A. Usatov, u kterého se Fjodor nějaký čas učil. V roce 1894 přijel Fjodor Šaljapin do Petrohradu a pouhý rok poté začal vystupovat v Mariinském divadle.

Největší období slávy Fjodora Šaljapina provázelo až od roku 1899, kdy se stal členem divadelní skupiny Velkého divadla v Moskvě. Ujal se rolí jako jsou např. Ivan Susanin – Život za cara (orig. Жизнь за царя) od M. I. Glinki, Boris Godunov, Ivan Hrozný a další.

V roce 1901 se vydal do zahraničí na turné a vystupoval např. v milánské La Scale.

Roku 1922 emigroval. V zahraničí pokračoval v pěvecké kariéře, psal písně, byl režisérem a také hercem.

Fjodor Šaljapin získal titul národního umělce a byl prvním ruským pěvcem, který získal celosvětové uznání.

Zemřel 12. dubna 1938.

---

<sup>27</sup> Zdroj:

<http://dic.academic.ru/dic.nsf/es/64661/%D0%A8%D0%B0%D0%BB%D1%8F%D0%BF%D0%B8%D0%BD>

- Antonina Vasiljevna Něždanovová (Антонина Васильевна Нежданова)



Obr. č. 24 : A. V. Něždanovová<sup>28</sup>

Antonina Něždanovová se narodila 16. června 1873 na Ukrajině poblíž města Oděsy. Učila se na gymnáziu v Oděse, kde mimo jiné začala chodit na hodiny zpěvu a klavíru. V roce 1899 odjela do Petrohradu, kde chtěla nastoupit na konzervatoř. Tam jí ale nepřijali. Antonina to ale nevzdala, sehnala peníze a zaplatila si vzdělání na konzervatoři v Moskvě.

V roce 1902 se zúčastnila konkurzu nových pěvců ve Velkém divadle. Tam jí doporučili místo v Mariinském divadle, do skupiny pěvců Velkého divadla ji však nepřijali. Antonina ale z Moskvy neodjela a pokračovala tam ve zdokonalování svého zpěvu.

Štěstí se na Antoninu usmálo, když ve Velkém divadle onemocněly všechny pěvkyně na roli Antonidy ve hře Ivan Susanin. Tehdy ji Velké divadlo přijalo mezi své umělce a od té doby se proslavila a stala významnou operní pěvkyní.

V roce 1912 odjela na turné do Paříže, v roce 1922 do západní Evropy. Další výjezdy do zahraničí odmítla. Její kariéra se tak nemohla v zahraničí plně rozvinout, protože jí v tom bránil stesk po rodině.

Zpěvu se věnovala téměř až do smrti. Zemřela 26. června 1950 v Moskvě.

<sup>28</sup> Zdroj:

<http://m.slovari.yandex.ru/article.xml?book=pruzhansky&title=%D0%9D%D0%B5%D0%B6%D0%B4%D0%B0%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%90%D0%BD%D1%82%D0%BE%D0%BD%D0%B8%D0%BD%D0%B0%20%D0%92%D0%B0%D1%81%D0%B8%D0%BB%D1%8C%D0%B5%D0%B2%D0%BD%D0%B0>

## 5 VELKÉ DIVADLO V SOUČASNOSTI

V současné době si můžete ve Velkém divadle vybrat představení dle žánru, který se vám osobně líbí. Divadlo nabízí mnoho oper, baletů, koncertů a komorních koncertů.

Mezi operní představení patří např.:

Bohéma (orig. Боема) - Giacomo Puccini

Boris Godunov (orig. Борис Годунов) - Modest Musorskij (podle stejnojmenného dramatu od A. S. Puškina)

Kouzelná flétna (orig. Волшебная флейта) - W. A. Mozart

Dítě a kouzla od (orig. Дитя и волшебство) - Joseph - Maurice Ravel

Don Carlos (orig. Дон Карлос) - Guiseppe Verdi

Evžen Oněgin (orig. Евгений Онегин) - P. I. Čajkovskij (podle stejnojmenného románu A. S. Puškina)

Zlatý kohoutek (orig. Золотой петушок) - N. A. Rimskij - Korsakov

Jolanta (orig. Иоланта) - P. I. Čajkovskij

Růžový kavalír (orig. Кавалер розы) - Richard Strauss

Carmen (orig. Кармен) - Georges Bizet

Kníže Igor (Князь Игорь) - A. P. Borodin

Netopýr (orig. Летучая мышь) - J. B. Strauss

Bludný Holanďan (orig. Летучий голландец) - Richard Wagner

Láska ke třem pomerančům (orig. Любовь к трем апельсинам) - S. S. Prokofjev

Nabucco (orig. Набукко) - Guiseppe Verdi

Ohnivý anděl (orig. Огненный ангел) - S. S. Prokofjev

Piková dáma (orig. Пиковая дама) - P. I. Čajkovskij

Ruslan a Ludmila (orig. Руслан и Людмила) - M. I. Glinka

Sněhurka (orig. Снегурочка) - N. A. Rimskij - Korsakov

Tosca (orig. Тоска) - Giacomo Puccini

a další.

Mezi baletní představení patří např. :

Remanso, hudba- Enrique Granados

Apollon musagète (orig. Аполлон Мусарет), hudba - I. F. Stravinskij

Svěcení jara (orig. Весна священная), hudba - I. F. Stravinskij

Dáma s kaméliemi (orig. Дама с камелиями), hudba – Frédéric Chopin

Don Quijote (orig. Дон Кихот), hudba – Ludwig Minkus

Giselle (orig. Жизель), hudba – Adolphe-Charles Adam

Zlatý věk (orig. Золотой век), hudba – D. D. Šostakovič

Ivan Hrozný (orig. Иван Грозный), hudba – S. S. Prokofjev

Carmen Suite (orig. Кармен-сюита), hudba – Georges Bizet, R. K. Ščedrin

Coppélia (orig. Коппелия), hudba – Léo Delibes

Labutí jezero (orig. Лебединое озеро), hudba – P. I. Čajkovskij

Oněgin (orig. Онегин), hudba – P. I. Čajkovskij

Piková dáma (orig. Пиковая дама), hudba – P. I. Čajkovskij

Plameny Paříže (Пламя Парижа), hudba – B. V. Asafjev

Romeo a Julie (orig. Ромео и Джульетта), hudba – S. S. Prokofjev

Spartak (orig. Spartak), hudba – A. I. Chačaturjan

Šipková Růženka (orig. Спящая красавица), hudba – P. I. Čajkovskij

Chopiniana (orig. Шопениана), hudba – Frédéric Chopin

Louskáček (orig. Щелкунчик), hudba – P. I. Čajkovskij

Esmeralda (orig. Эсмеральда), hudba – Cesare Pugni

a další.

Nejpopulárnějšími představeními jsou Dáma s kaméliemi a Oněgin.

Co se týče vstupenek, jejich ceny se pohybují od 2 500 do 10 000 rublů na nové scéně (což je v přepočtu na českou korunu částka 1 400 Kč – 5 600 Kč) , a od 4 000 do 20 000 rublů na scéně historické (v přepočtu na českou korunu 2 300 Kč – 11 200 Kč). Konečná cena vstupenky záleží na druhu představení a na místě, ze kterého je hra sledována.

Například vstupenka na balet Labutí jezero :

- cena vstupenky do přízemí : 9 000 – 20 000 rublů (5 000 Kč – 11 200 Kč)

- cena vstupenky do amfiteatru : 7 000 – 15 000 rublů (4 000 Kč – 8 400 Kč)

- cena vstupenky do mezipatra : 5 000 – 12 000 rublů (2 800 Kč – 7 000 Kč)
- cena vstupenky do 1 – 2 řady : 4 000 – 11 000 rublů (2 300 Kč – 6 000 Kč)
- cena vstupenky do 3 – 4 řady : 2 300 – 8 000 rublů (1 300 Kč – 4 500 Kč)

Ceny vstupenek jsou velmi vysoké a tak si návštěvu divadla nemůže dovolit každý. Spousta lidí si však chce prohlédnout aspoň interiér budovy, proto byly zavedeny exkurze po divadle. Tyto exkurze probíhají každé pondělí, středu a pátek. Jedná se pouze o jednu exkurzi denně, která trvá jednu hodinu. Vstupenka stojí 500 rublů (cca 300 Kč).

### **5.1 Operní program pro mládež**

V roce 2009 byl ve Velkém divadle založen speciální Operní program pro mládež, jehož cílem je provést nové mladé umělce divadelním učebním programem, zajistit nové pokolení vynikajících národních pěvců a tanečníků. Zájemci se vybírají na základě konkurzů (každý účastník musí být občanem Ruska či občanem jednoho ze států SNS).

Učební program zahrnuje např. zpěv, tanec, pohyb na jevišti, cizí jazyky, praxi a také sledování významných herců a pěvců Velkého divadla.

O studenty se starají nejlepší divadelní pedagogové z Ruska i zahraničí. Studenti dostávají stipendia a mají k dispozici ubytování. Po skončení programu, který trvá dva roky, dostanou nejlepší ze studentů dlouhodobé nabídky ke spolupráci s Velkým divadlem.

## ZÁVĚR

Velké divadlo, jako nositel ruských tradic a centrum světové hudební kultury, vždy bylo a zůstane jedním z hlavních symbolů Ruska.

V průběhu historie, kdy divadlo nesčetněkrát vyhořelo či bylo zničeno válkami a revolucemi, se pokaždé našel způsob, jak ho obnovit. Divadlo si získalo přízeň všech. Nebylo to jen středisko pro zpříjemnění volného času nebo cesta za uměním. Stalo se také centrem politických jednání a strategií. Největšího rozkvětu zaznamenalo za podpory Vladimira Iljiče Lenina.

Dalo by se říci, že existenci tohoto uměleckého skvostu zachránila právě ruská vláda. Nebýt jí, její ochrany za těžkých válečných dob a značné finanční podpory, možná by Rusko v dnešní době tento významný symbol ani nemělo. Částky na rekonstrukce, přestavby a technické vylepšení jsou totiž víc než vysoké.

V průběhu působení Velkého divadla se měnili jeho herci, ředitelé, repertoár i samotný stav a vzhled budovy. Jediné, co během let zůstávalo téměř stejné, byly ceny vstupenek, které si nemohl a i dodnes nemůže dovolit úplně každý. Proto byly zřízeny pro zájemce levnější exkurze po budově, které však podle internetových ohlasů návštěvníků nejsou dostatečně profesionální (vzhledem k důležitosti a významnosti samotného divadla).

Díky existenci tohoto uznávaného uměleckého centra mohli svůj talent ukázat excelentní herci i tanečníci. V současné době je divadlo zcela otevřené celému světu. Seznamuje své publikum s domácím divadelním souborem, ale také zve na scénu i umělce z jiných zemí.

Pro udržení talentovaného divadelního souboru zde byl také zřízen vyučovací program pro úspěšné studenty (a možná i budoucí herce Velkého divadla), který je finančně podporovaný státem.

Po šestileté rekonstrukci, která byla úspěšně dokončena v roce 2011, je divadlo ve výborném stavu, vybaveno nejnovějšími technologiemi a zařízeno historicko-moderním vzhledem.

Je tedy opět plně připraveno reprezentovat svojí zemi v tom nejlepším světle.

## РЕЗЮМЕ

Большой театр был основан в 1776 году. В течение многих лет театр постоянно менялся и менялось тоже его название : Петровский театр (1780 - 1805), Большой Петровский театр (1825 – 1853) Большой театр (1856 – 1917).

Театр стал значимой культурной единицей всей России. В настоящее время можем Большой театр по значению и популярности сравнить с ведущими театрами мира. Но его история развития была не легка. Здание было несколько раз уничтожено - пожарами в 1780, 1805 и 1853 годах, впадом наполеонский войск в Москву в 1812 году, свержнутой бомбой на здание в течение второй мировой войны (1941 г.). Но всегда нашелся путь к его восстановлению.

Театр стал важным не только для развития культуры но и для политических дел. Поэтому правительство России пыталось защитить его и предоставить финансовую помощь.

Благодаря существованию театра могли показать зрителям свой талант отличные актеры, певцы и танцоры. Очень популярными стали напр. танцоры Майя Плисецкая, Р. С. Стручкова, Н. В. Тимофеева, Ю. Т. Жданов, Н. Б. Фадеечев или Н. М. Цисгаридзе, оперные певцы Ф. И. Шаляпин, А. В. Нежданова и многие другие.

В 2005 г. было здание театра закрыто на реконструкцию. Реставрационные работы длились шесть лет. Проведена была реставрация зрительной части и реконструкция сценической части театра, где произошло углубление подземного пространства, в котором возник новый подземный театр, пространство для оркестра и больших декораций.

В театр завели самую современную технику и механизацию, отремонтировали два главных симбола театра - квадригу Аполлона и шикарную люстру в зрительном зале.

Открытие театра произошло в 2011 г.

В настоящее время включает репертуар театра прежде всего балет и оперу. К самым популярным относятся напр. Лебединое озеро, Дама с камелиями, Борис Годунов, Евгений Онегин, Кармен, Князь Игорь и другие.

Стоимость билетов в театр на новой сцене: 2 500 - 10 000 рублей, на исторической сцене: 4 000 – 20 000 рублей и покупаются несколько недель вперед. Цены билетов очень высокие и поэтому завели для туристов экскурсии по зданию. Их стоимость 500 рублей.

Большой театр всегда был и останется одним из основных символов российского государства и его культуры.

## SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. Berezin, V. I. : Chudožniki Bolšogo teatra. Moskva 1976.
2. Čajkin, K. J. : Časovoje delo v Rossii. Mastera i Chraniteli. Petrohrad 2012.
3. Medvedeva, A. V. : Naš Bolšoj teatr. Moskva 1977.
4. Orfenov, A. I. : Vel'ké divadlo v Moskve. Bratislava 1980.
5. Roslavleva, N. P. : Maja Pliseckaja. Moskva 1968.
6. Skonečnaja, A. D. : Moskovskij Parnas. Moskva 1983.
7. Zarubin, V. I. : Bolšoj teatr. Moskva 1990.
8. Zarubin, V. I. : Bolšoj teatr : pervyje postanovki oper na russkoj scene (1825 – 1993). Moskva 1994.
9. Zonina, E. A. : Bolšoj teatr SSSR. : istorija, opera, balet. Moskva 1986.

## SEZNAM POUŽITÝCH INTERNETOVÝCH STRÁNEK

1. <http://belcanto.ru/bolshoi.html>
2. [http://www.belcanto.ru/timofeyeva\\_nina.html](http://www.belcanto.ru/timofeyeva_nina.html)
3. <http://www.bestpeopleofrussia.ru/persona/Fedor-Shalyapin/bio/>
4. <http://www.biletexpress.ru/teatr-articles/106/74.html>
5. [http://www.bolshoy-teatr.com/bolshoi\\_teatr.html](http://www.bolshoy-teatr.com/bolshoi_teatr.html)
6. <http://www.bolshoi-theatr.com/o-bolshom-teatre/>
7. <http://bolshoi-theatr.com/articles/294/>
8. <http://bolshoi-theatr.com/articles/294/part-5/>
9. <http://www.bolshoi.ru/about/mission/>
10. <http://www.bolshoi.ru/about/youth/>
11. <http://books.google.cz/books?id=RZuHJf9-IFAC&printsec=frontcover&hl=cs#v=onepage&q&f=false>
12. <http://cbs2svao.blogspot.cz/2013/01/1825.html>
13. <http://citaty.su/shalyapin-kratkaya-biografiya-fedora-shalyapina>
14. <http://dancelib.ru/books/item/f00/s00/z00000005/st006.shtml>
15. <http://dic.academic.ru/dic.nsf/bse/139703/%D0%A2%D0%B8%D0%BC%D0%BE%D1%84%D0%B5%D0%B5%D0%B2%D0%B0>
16. <http://inoekino.ru/actor.php?id=12975>
17. <http://kinoafisha.ua/persons/plisetskaya-mayya-mihaylovna>
18. <http://kino-times.com/kratko-o-bolshom-teatre>
19. <http://www.km.ru/referats/DA73B1EB5B274B97992A32647BA6A1A2#>
20. <http://lenta.ru/lib/14177554/>
21. <http://litfile.net/web/490370/430000-431000>
22. [http://www.many-books.org/auth/10944/book/43101/skonechnaya\\_ada\\_davyidovna/moskovskiy\\_parnas/read](http://www.many-books.org/auth/10944/book/43101/skonechnaya_ada_davyidovna/moskovskiy_parnas/read)
23. <http://megabook.ru/article/%D0%A2%D0%98%D0%9C%D0%9E%D0%A4%D0%95%D0%95%D0%92%D0%90%20%D0%9D%D0%B8%D0%BD%D0%B0%20%D0%92%D0%BB%D0%B0%D0%B4%D0%B8%D0%BC%D0%B8%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%B0>
24. <http://persones.ru/biography-5868.html>
25. <http://www.piplz.ru/page-id-1713.html>
26. <http://www.rg.ru/2011/10/13/bolshoy.html>
27. [http://ria.ru/photolents/20111027/467785015\\_467677015.html](http://ria.ru/photolents/20111027/467785015_467677015.html)

28. <http://www.stranatur.ru/ru/Incoming-tours/Excursions/excursions-moscow/>
29. [http://www.teatr-lib.ru/Library/Histotry\\_evr/history/](http://www.teatr-lib.ru/Library/Histotry_evr/history/)
30. <http://www.vbolshoi.ru/index1.html>
31. [http://www.vipteatr.ru/teatry/bolshoi\\_new/istoriya/](http://www.vipteatr.ru/teatry/bolshoi_new/istoriya/)